

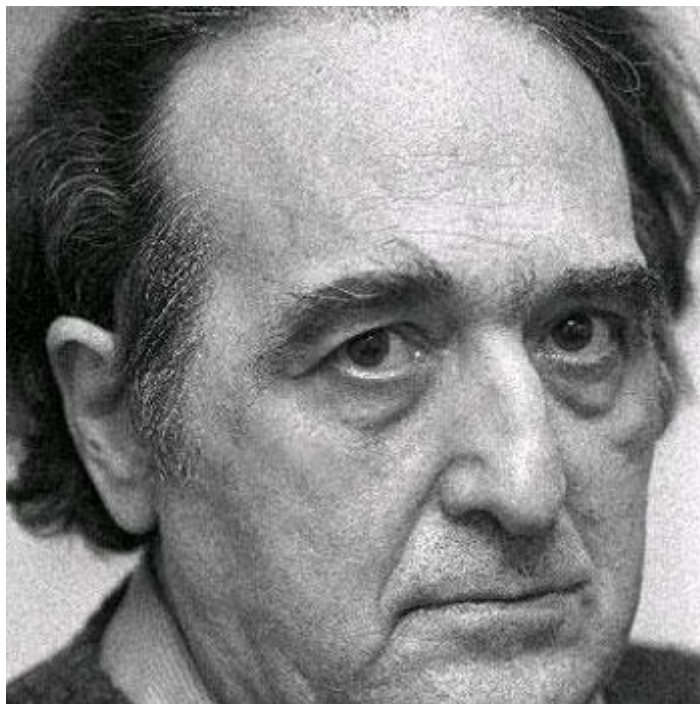
Rafael Sánchez Ferlosio: nits de gramàtica i amfetamines

 www.quaderndelesidees.press/rafael-sanchez-ferlosio-nits-de-gramatica-i-amfetamines/

25 de juny de 2025

Era estrany, inescrutable. En això s'assemblava a la majoria de les persones. Però a més era un lector i un escriptor sense fi, dens, d'una curiositat intel·lectual insondable, un «savi radical, irreductible, una mica al·lucinat», segons José Maria Gabriel y Galán.

Era un tipus que anava per lliure, sense programa, prou lúcid per romandre a la intempèrie, incapaç de dissimular la perplexitat existencial. «Faci el que faci —viure o escriure— ho fa sempre al seu aire, menyspreant les rutines i convencions socials», va dir d'ell Delibes. Ferlosio no sabia mentir, i quan li van preguntar per l'obra de Delibes —de la persona en deia meravelles— va confessar: «no m'interessa».

Rafael Sánchez Ferlosio – Fotografia de Notgzus –
Trabajo propio, CC BY 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5291700>

Tenia una autenticitat radical. Sever contra tots i contra ell mateix, alimentat per una imaginació salvatge, resistent, lector compulsiu de diaris però poc amic de concedir entrevistes —encara que en va fer algunes d'impagables— grafòman, moltes vegades escrivia quan no podia callar, en reacció a algun fet, persona o cosa. Ple d'idees, detestava les ideologies.

Rafael Sánchez Ferlosio (Roma, 1927 – Madrid, 2019) es definia exactament com a mig italià. Va ser amic de Luis Martín Santos —l'autor de *Tiempo de silencio*—, dels Aldecoa, d'Alfonso Sastre, de Josefina Rodríguez i de Juan Benet quan eren solters. Contra el tòpic lletraferit, deia que eren un grup de joves com tots llavors. Passaven el temps de taverna en taverna, a cop de gots de vi i ximpleries, i a vegades parlaven una mica de literatura. En una d'aquestes trobades, una nit en una bodega, per riure's d'un amic seu, pomposament Aldecoa va definir Ferlosio com «el príncep de les lletres» —potser perquè aquella nit anava especialment elegant, amb una jaqueta de punt blanca, que li donava

un cert aire *british* desmaiàt, de pista de tennis (encara que odiava els esports). I l'amic de l'amic es va creure aquesta condició principesca al peu de la lletra, i molts altres, anys després, també.

A cop de frases enlluernadores i reflexions que ningú veia venir, Ferlosio va passar pel món «amb un pensament lliure, una llengua solta, una personalitat inusitada i una completa incapacitat per fer concessions a llocs comuns, tòpics o hipocresies», escriu José Lázaro a *Diálogos con Ferlosio* (Editorial Triacastela).

Però que no hi hagi confusió. No era groller ni maleducat, a l'estil de Camilo José Cela, de qui deia que tenia l'estranya capacitat de transmutar en cosa vil tot allò que tocava. A la seva manera, despertava una espècie de temor reverencial, però el que passava és que era tímid. Diuen que en persona era d'una exquisida cortesia i delicadesa.

Per a molts era un tòtem intel·lectual en forma d'erudit assilvestrat. A vegades es reconeixia pedant i altres vegades renegava de la seva obra sense falsa modèstia. «Quan noto que sento complaença per una frase que ha quedat molt bé, després d'haver-la escrit —i publicat, cosa que és pitjor— sento una espècie d'aversion cap a la meua pròpia petulància», va confessar un cop.

L'interessaven moltes coses: la teoria del coneixement, les qüestions de l'orgull popular —sobretot quan es transforma en nacionalista o patriota—, la pulsio competitiva, la publicitat, les religions, el poder, la guerra, la bondat i els sentiments de vergonya pròpia i aliena.

Li costava retratar-se com un intel·lectual. Aquesta paraula, deia, era massa respectable per a ell. En el fons se sentia un pelacanyes, un matat, «un tio tirat amb el qual no es pot comptar per a res», va dir.

Li agradava llegir Cervantes, Kafka, Walter Benjamin i Antonio Machado. De Lope de Vega deia, en canvi, que era un desvergonyit i un mamarratxo. Adorava la gramàtica i la lingüística, i va dedicar part de la seva vida a estudiar la teoria del llenguatge, i després història antiga. També era un erudit en hidràulica i hidrografia. El 1974, en un viatge a Sigüenza, es va dedicar a estudiar l'Henares, afluent del riu Jarama: els seus cabals, el clima, les pluges i el terreny.

De jove encara no, però després va descuidar la forma de vestir, i no anava gaire pentinat, amb un aire atribolat de bona persona. Una tarda, al cafè Comercial de Madrid, a dues passes de casa seva, va veure com un client amb pinta una mica ronyosa va ser despatxat amb poca delicadesa pel cambrer. Llavors Ferlosio va donar un cop a la barra i va esbrincar a crits el cambrer. Hores després, quan aquest ja estava tancant el cafè, va aparèixer l'escriptor —en sabatilles, pijama i un abric— per demanar-li perdó.

Tenia també una tristesa indestructible, de fondària quotidiana. La seva filla va morir de la sida quan encara no tenia trenta anys.

Un llarg *lost weekend*

Una de les intangibles obres de Ferlosio va ser l'assetjament i enderrocament de la figura del Literat, així, en majúscula. El 1952 va publicar *Industrias y andanzas de Alfanhui*, i el 1955 va guanyar el Premi Nadal amb *El Jarama*. A la festa de celebració li va fer molta vergonya posar-se a parlar d'ell mateix davant de tanta gent, i va emmudir. Després va confessar que va escriure la novel·la per l'interès en les expressions i formes de parlar que els seus companys de servei militar —de pobles d'Andalusia, Extremadura i Castella—, i que va fer anar la trama, els diàlegs i l'acció al voltant d'ells.

Posteriorment no va publicar més per llarg temps. Una espècie de *lost weekend* que va durar dècades.

«Vaig continuar treballant pel meu compte i em vaig enfonsar en les amfetamines i la gramàtica durant quinze anys. No volia veure a ningú. Aquells anys venia a visitar-nos gairebé cada dia un escriptor, que s'avorria sobiranament, però jo apagava el llum de la meua habitació i Carmen Martín Gaité —la seva dona llavors— li deia que estava dormint i que no podia despertar-me. Allà esperava, a les fosques, a vegades hores, fins que se n'anava, i llavors jo continuava amb les meves coses. Vaig arribar a estar-m'hi dies i nits sense parar. M'empassava un tub sencer de centramina o de simpatina», va explicar a Félix de Azúa en una entrevista l'any 1997.

Cada mestre té el seu mètode, i ell estava content amb el seu. «Primer prenia dues centramines per posar-me en marxa, després quatre; el segon, tercer i quart dia eren els millors, i en els dos últims venia el descens. Em quedava despert sense necessitat de prendre pastilles: l'excitació cerebral era de tal categoria... Després queia fora de combat. Van ser quinze anys, del 1957 al 1972, de màxima intensitat gramatical; mai no m'ho he passat millor», va confessar a Azúa.

La passió té aquestes coses. La seva total entrega a la gramàtica —«és tremendament obsessiva», va alertar— i a les amfetes gairebé el mata. El 1970 va sucumbir «al desordre i l'animalització, gairebé a la destrucció», va dir.

Després, el 1986 va publicar de cop quatre llibres: els tres assajos *Campo de Marte*. 1. *El ejército nacional*, *Mientras no cambien los dioses, nada ha cambiado* i *La homilía del ratón*, i la novel·la *El testimonio de Yarfoz*. I va confessar que la ficció era un truc pensat per l'editor Javier Pradera —amb el qual ell va estar d'acord— per fer picar el públic i així comprar també els assajos, que ell va catalogar, per cert, de «fulls parroquials».

I quan en el temps li insistien i parlaven d'aquells anys de «silenci d'escriptor», li semblava cursi i deia que, simplement, no publicava i prou, que el concepte d'escriptor professional li semblava ridícul i que havia decidit retirar-se de la carrera de novel·lista espantat pel «grotesc paperot del literat».

Afirmava que, de tots els escriptors que havia llegit, l'únic que va escriure exactament el que calia va ser Rimbaud. I també deia que ell no havia llegit tant, que no era erudit. «Això és un bluf, una fantasmada que jo m'he tirat sempre. Amb pocs coneixements he fet que sembli que soc més instruït del que soc en realitat. Tinc poques lectures», va dir en una entrevista el 1988.

Per a ell, el que era estrany era tenir sempre un motiu o un tema per escriure. Sentia repulsió per la professió literària, i va acabar detestant *El Jarama*. Segons va dir després, la novel·la va ser un intent de fer carrera en les lletres, i que el crític Josep Maria Castellet va exagerar en decidir que era un llibre excel·lent i d'obligada lectura.

I així va ser: generacions i generacions d'adolescents —també en aquest segle XXI— han de llegir *El Jarama* a l'institut, una cosa que probablement horroritzaria l'autor. O potser no tant. O de vegades sí i d'altres no. Un cop, quan li van explicar que als Estats Units es feien tesis, monografies i seminaris sobre la seva novel·la, va dir: «l'única cosa que m'importa de tot això són les rendes que cobro pel llibre, perquè d'això visc».

L'assaig, en canvi, li va anar interessant cada vegada més. «No vull ser testimoni, sinó influir, intervenir, assenyalar i, si és possible, dilucidar els desastres generals que ens envolten i, en una paraula, canviar el món, cosa que avui molts s'avergonyeixen de dir», va explicar en una entrevista.

Va publicar molts més assajos, com *Vendrán más años malos y nos harán más ciegos*, *Esas Yndias equivocadas y malditas*, *La hija de la guerra y la madre de la patria*, *Non Olet*, *God & Gun*. *Apuntes de polemología o Guapo y sus isótopos*.

Donava un valor extraordinari a la intimitat, a la vida privada. Es considerava un home sense instint i sense experiència. La seva vida va passar —o la vida va passar per ell— a través del filtre de l'escriptura i la lectura, i es va retratar amb la pal·lidesa de l'estudiós. La seva agent literària, Carme Balcells, va assegurar que tenia escrit entre dues-centes i tres-centes vegades més del que va publicar, però ell va rebaixar la xifra a cent.

«El que sé és que escric amb inconsciència i espontaneïtat», va dir a *La Vanguardia* quan li van donar el Premi Cervantes el 2004.

El seu pare era Rafael Sánchez Mazas, un dels fundadors de Falange Espanyola, i autor d'algunes estrofes del *Cara al sol*. El fill va sortir al revés: a la funesta concepció «joseantoniana» de l'home portador de valors eterns, ell se sentia d'una manera «tres vegades diametralment oposada, és a dir, com a persona que gaudeix béns efímers», va dir un dia.

De vegades feia una tertúlia entre amics al bar El Universo, al costat de casa seva. Allà, com en els articles, assajos o novel·les, Ferlosio feia servir el llenguatge com una armadura fluida d'ordre davant del caos, com una cartografia contra els sorramolls de la realitat. Però al final tampoc quedava satisfet. Deia que el que queda escrit ja no és, mai més, viu.

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre un butlletí amb els nous articles que publiquem envia'ns el teu correu electrònic i et subscriuràs a la Newsletter de Quadern.

Quadern de les ideesCapital Natural

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avís legal i política de privacitat](#).

[Mar Padilla](#)

Del Guinardó, barri de muntanya de Barcelona. Exmembre de dues bandes de punk-rock —Losa Saco i Las Vegas Crypt— d'abans del temps de YouTube. Va ser discjòquei i tècnica de so a La Boite, mític club barceloní de ball i música en directe. Va cursar estudis d'Antropologia i Periodisme. Va [...]

[Llegir més](#)